

МЕНТОРИТЕ (МЕНТОР НАСТАВНИК, МЕНТОР ПРОФЕСОР) И ИНТЕГРИРАНАТА МЕТОДИЧКА ПРАКСА

Проф. д-р Снежана Јованова-Митковска

Доц. д-р Билјана Попеска

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Факултет за образовни науки

Абстракт

Во трудот е направена теоретска експликација на проблемот ментор, менторирање на практичната настава на студентите на наставничките факултети во Р. Македонија. Презентирани се и резултати од реализирано мало, микро истражување на Факултетот за образовни науки во Штип, во насока на унапредување на оваа и те како значајна улога која ја остваруваат наставниците од ОУ и ДУ, како и професорите на наставничките факултети.

Клучни зборови: студент, практична настава, професор, наставнички факултети

Резюме.

В труда е направена теоретична објаснување на проблемот ментор, наставничество (давање на насоки на практичното обучение на студентите) на учителските факултети в Р. Македонија. Представени са и резултати от реализирано дребно, микро изследване на Факултета по образователни науки в Штип, в посока на засилване на тази и те като значителна роля, която упражняват учители от начално училище и детски градини, както и преподавателите на учителските факултети.

Клучови думи: студент, практичко обучение, професор, учителски факултет

Abstract

In this paper, we made theoretical explication of the problem of mentor, mentoring of practical training of students of the teacher training faculties in Republic Macedonia. Also, we presented results from realized small, micro research at the Faculty of Educational sciences in Stip, aimed to improving of this important teaching role, which is realize from teacher of primary school and preschool institution, and from teacher from the teaching faculties.

Key words: student, practical teaching, teacher, teaching faculties

Вовед

„Високошколското оспособување на студентите за идниот позив на учител чини неделива целина со работата на учителот во основното училиште. На учителот е и најголемата одговорност за воспитно-образовните постигања, професија која има влијание на идните, доживотни импликации на генерациите кои се образуваат и воспитуваат. Потребно е да се истакне дека стручниот профил на учителот е динамичен и треба да ги следи и антиципира промените во воспитанието и образованието.... Поради тоа образованието на учителот се конципира така да учителот гарантира успешност на воспитанието и образованието на ученикот во динамичните услови денес и утре, и може да ги предвиди промените на образованието и воспитанието и во иднина“(Bezić i sur.,2002:110)

Во согласност со горенаведената мисла на Бежиќ и соработниците се и тенденциите за реструктурирање, иновирање на наставните програми на сите факултети, вклучувајќи ги и наставничките факултети.

Посебно внимание при нивното редизајнирање се посветува на инкорпорирање на практичната настава на студентите, со цел оспособување на идните учители за нивно полесно вклучување и соочување со работните

предизвици. Кога се говори за практичната настава станува збор за „рационално организирана човечка дејност насочена кон менување на објективната стварност и пронаоѓање на оптимални решенија., т.е. слободна креативна дејност со која човекот се обликува самиот себе и својот свет, историско дејствување водено со повикот од иднината ... (Педагошка енциклопедија, 1989:233).

Поставеноста, организацијата, квалитетот, времетраењето, одредување на стандардите за квалитет на практичната настава, ... се предмет на бројни истражувања.

Едно од тие истражувања е истражувањето реализирано од Гајич и Будич (2006), истражување фокусирано на образовниот систем на учителите во Финска, поконкретно испитување на начелата врз основа на кои се организира педагошката пракса. Согласно начелата, педагошката пракса на студентите започнува во прв семестар, при што постои спој помеѓу теориските сознанија и практичните активности на студентите кои од ден на ден се усложнуваат. Педагошката пракса на почеток има ориентационен карактер, во втора година од студиите организирано е двонеделно следење на севкупниот воспитно-образовен. Со компетенции за реализирање на наставата студентите се стекнуваат во трета година од студии. Во четврта година студентите реализираат четири неделна пракса која подразбира стекнување на искуства за воспитно-образовна работа. (Јованова, 2015:????).

Слична е ситуацијата и кај нас, во Р. Македонија на факултетите кои едуцираат наставен кадар.

Практичната настава, согласно законските прописи, во кои е насловена како клиничка пракса потребно е да се реализира во времетраење од 30 работни дена во текот на годината. Истата е вградена во студиските програми и се реализира и на факултетите за едукација на наставен кадар со различни називи: педагошка практика, практична настава, методичка пракса, интегрирана методичка пракса, педагошки стаж...

Целта на практичната настава на факултетите за едукација на наставен кадар е оспособеност на идните наставници за самостојна практична работа во наставата, во и низ сите облици на воспитно-образовна дејност.

Во, низ практичната настава, студентите имаат можност да ги потврдат теоретските сознанија, да ги воочат законитостите кои постојат во воспитно-образовниот процес, да ја преформулираат теоријата, да изградат свои ставови, мислења, да развијат сенс кон оваа професија, ...

Реализацијата на практичната настава на факултетите за едукација на наставен кадар за работа во детски градинки и основни училишта - прв и дел од вториот циклус на основното деветгодишно образование се одвива во детските градинки, основните училишта. Насоките за реализација на практичната настава ги посочува професор-ментор од факултет, врз основа на претходно изготвена програма за практична настава. Истата се изведува во вежбалните (училишта, детски градини) под менторство на наставник-ментор за практична работа со студентите.

Менторирањето на практичната работа на студентите не е едноставна и лесна работа. Станува збор за работа која подразбира остварување на бројни улоги, работа полна со одговорности, предизвици, ...

Менторството се однесува на двата процеса процесот на учење и процесот на поучување. Менторството овозможува учење, усовршување, напредок не само на студентите на праксата, но и на менторите т.е се повеќе се увидува

дека низ процесот на менторството се развива и професионално напредува и самиот ментор (Eby и др.2006).

Претставува и индивидуално поучување затоа што менторот работи со конкретен/ни студент/студенти кои сака да ги оспособи за работа во конкретна струка, конкретна професија во овој случај учителската професија. Тоа е процес во кој и низ кој и менторот има можности за учење, за лично напредување на професионален план. Во тој процес на учење и поучување базиран на взаемна соработка корист имаат и двата рамноправни партнери., т.е. стекнување на практично искуство за студентите, а од друга страна пак размената на мислења со студентите, води кон промена на стилите на поучување, нивно унапредување, внесување на иновации во образовниот процес, итн.

„Самиот процес на менторството е поттикнувачки и енергизирачки затоа што менторот покажува како е способен се да почне повторно од почеток но и низ својата работа да оствари значајни постигнувања. (Centeno, 2002).

Оттаму и целта на менторството е да се овозможи постојано унапредување на вештините и знаењата т.е да се овозможи развој напредување во кариерата“. (?)

Потребно е да се направи дистинкција помеѓу природно и планирано менторство. Природното менторство се одвива стихийно, низ пријателство, колегијалност, се води, поучува, советува студентот/те. Планираното менторство подразбира почитување и водење низ претходно одредени структурирани програми кои имаат конкретна цел и се остваруваат врз основа на претходно утврдена процедура.

Историски гледано менторството е стар концепт чии историски корени ги забележуваме во поемата на Одисеј, каде како личност се појавува Ментор, личност која во отсуство на Одисеј се грижи, го насочува и поучува неговиот син Телемах, нудејќи му менторски знаења, личен пример и пренесувајќи му животни мудрости.

Менторот насекаде (Европа, САД, Англија..) е клучната личност за развојот, едукацијата и кариерата на младите личности.

Менторот е водич низ патувањето наречено живот.

„На тоа поле посебно важна улога има менторот, кој настојува да го прикаже хуманиот карактер и убавина на учителскиот позив, не заобиколувајќи ги тешкотиите, проблемите кои во таа работа ќе се јават. Тоа е лицето кое им го прикажува на студентите животот во вежбалната, им раскажува за својот животен пат, за своите ученици, колеги, за иднината на тоа занимање, настојувајќи да со студентите изгради што поблизок однос. На тој начин влијае на формирање на нивната свест за позивот. Се е тоа доста убедливо што е поткрепено со исклучителната важност на педагошката дејност која со студентите се одвива во вежбалните. (Vaspremi 1988, 223).

Кои се задачите и обврските на менторот за практична настава на студентите?

- да се запознае со планот и програмата за практична настава на студентот и да во соработка со професорот-ментор од високообразовната институција ги одреди понатамошните чекори за нејзина успешна имплементација ;
- да воспостави клима на меѓусебна доверба, соработка, интерактивна комуникација со студентот/те;

- да го запознае студентот со структурата, организацијата, начинот на управување, кодексот на однесување, соработката со другите засегнати страни за работата на воспитно-образовната институција;

- да ги запознае студентите со новите тенденции во образованието, новите модели на наставна работа, едукацијата на децата со посебни потреби во редовниот образовен систем;

- да го запознае студентот/те со климата во одделението, со можностите, интересите на учениците, со нивните предзнаења,

- да презентира добри примери на наставен, менторски час;

- да обезбеди оптимални инструкции, предлози, објаснувања, упатства, совети за студентот за процесот на планирање, изготвување на подготовка и реализација на наставниот/воспитно-образовен процес;

- да го запознае студентот со материјалните услови и техничко технолошката опременост на воспитно-образовната институција;

- да врши набљудување на наставниот час/воспитно-образовна активност и да обезбеди повратна информација на студентот;

- да направи проценка, да дава конструктивна критика и предлози за унапредување на практичната реализација на наставните/воспитно-образовни активности од страна на студентот

- постојано да го охрабрува и поттикнува студентот за трагање по нови пристапи и начини кои водат кон унапредување на наставниот/воспитно-образовниот процес;

- да прави евалвација на практичната работа на студентот, да изготви финален извештај

- да дава предлози и сугестии за унапредување на практичната работа, остварената соработка со студентите и претставници на високообразовната институција;

- да го запознае студентот со формите на безбедност во училиштето/детската градинка

- постапно да го воведува студентот во различните фази на формално, професионално и лично образование;

Бројните задачи кои треба да ги оствари менторот за практична настава на студентите подразбираат да тој паралелно остварува бројни улоги.

Кои и какви улоги има учителот ментор во детската градинка, основно училиште?

Бројни автори правеле обиди за одредување на улогите кои ги има менторот учител.

(Kwaip и Lopez 2005) ги идентификуваат следните улоги:

- Набљудувач - набљудување на часовите кои ги изведуваат студентите, набљудување на подготовката на студентот/те, обраќање на внимание на ставовите на студентите и нивното генерално професионално однесување;

- Даваат повратна информација - анализа на часот кој го изведува студентот и даваат повратна информација за изведбата на часот и процесот на поучување;

- Пример - даваат добри примери на студентот врз основа на сопственото професионално однесување;

- Советник - помага на студентот во врска со било кој личен и професионален проблем;

- Критички пријател – дава конструктивна критика на студентите во врска со нивното поучување;

- Инструктор – дава специфични инструкции на студентите во врска со тоа како поучуваат;
- Менаџер - ги запознава студентите со процедурите кои се користат во воспитно образовната институцијата;
- Проценувач – прави проценка за изведба на часот/активноста и процесот на поучување;

Слично се определени улогите на менторот учител и од страна на Аваја и соработниците (2003) кои говорат за следните улоги на менторот учител:

- Рамноправен партнер - се сè заснова на взаемни рамноправни односи во процесот на менторирање, не постои доминација на ниту еден од партнерите, однос кој се заснова на искуството и мудроста на постариот - менторот учител;
- Пример и модел за студентот;
- Охрабрувач, поттикнувач на студентите за преземање на акции;
- Водич за доаѓање до практични знаења, истовремено трагајќи по нови патишта и начини;
- Пример за студентите;
- Критички пријател - постојано дава конструктивна критика и насочува кон преземање на акција;
- Информира - дава постојана повратна информација за успехот, неуспехот;
- Емотивно и професионално поддржува;

Врз основа на изнесеното можеме да видиме дека менторот за практична настава на студентите има пред себе бројни предизвици со кои треба да се соочи и успешно да ги оствари.

Методологија

Имајќи ги во вид претходно определените улоги од страна на истакнатите теоретичари, практичари, реализираме и мало истражување чија цел беше да испитаме дали и кои се улоги ги идентификуваат студентите на Факултетот за образовни науки во Штип кај менторите за практична настава. Во истражувањето го применивме дескриптивно-експликативниот метод, техниката анкетирање и инструментот анкетен лист. Примерокот беше намерен и го сочинуваа 45 студенти од четврта година од ФОН. Истражувањето се реализираше во месец мај 2016 година.

Ги презентираме добиените резултати од истражувањето:

УЛОГИ КОИ ГИ ИМА МЕНТОРОТ НАСТАВНИК ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРАКТИЧНАТА НАСТАВА	РАНГ Од 1 до 10
Личност која постојано ни дава повратна информација	4
Набљудувач	1
Советник	7
Рамноправен партнер	5

Инструктор	2
Критички пријател	3
Контролор на квалитет	8
Менаџер	6
Проценувач	10
Пример	9

Врз основа на резултатите прикажани во табелата може да се види дека студентите ги идентификувале како најзабележителни улогите не учителот ментор: улогата на набљудувач, инструктор и критички пријател. Три најниско рангирани улоги се: контролор на квалитет, пример и проценувач.

Вака одредениот ранг на улогите кои ги има учителот ментор за реализација на практична настава се во прилог на потребата од одредување на критериуми за избор на учител - ментор во насока на дополнителни обуки за ментори за практична работа, во насока на јакнење на соработката на релација високообразовна институција и детска градинка/основно училиште.

Во прашалникот беа поместени и прашања од отворен тип кои се однесуваа на мислења на студентите за тоа кои учители би требало да бидат ментори за практична настава на студентите. Беше истакнато дека тоа се оние учители кои:

- Кои даваат упатства на студенти
- Кои соработуваат, подготвени на разговор
- Секогаш се подготвени да помогнат
- Комуникативни се
- Добри слушатели
- Насочувачи
- Постојано даваат повратна информација
- Наставници пример за учениците
- Разбирлив
- Наставник кој внимава на говорот и брзината со која говори
- Да дава добри инструкции, да обезбеди дисциплина во одделението
- Критички пријател
- Достапен на студентите

На прашањето кои особини треба да ги има менторот за практична настава, ги истакнаа:

- Личен став
- Принципиелен
- Соработлив
- Сериозен
- Точност
- Полн со разбирање
- Љубезен
- Позитивен
- Менаџер
- Искрен
- Чесен

- Вреден
- Одговорен
- Креативен

Затоа што примерокот го сочинува студенти кои беа во завршната година од нивното иницијално образование, кои во месец април и првата недела од месец мај завршија со реализацијата на практичната настава се определивме и за прашањето за одредување според нив, на *критериумите за избор на ментор за практична настава*. Како клучни беа истакнати:

- Наставник со подолг стаж;
- Наставник кој поседува сертификати од ОБУКИ;
- Наставник кој работел и во комбинирани паралелки;
- Наставник кој континуирано е раководител на паралелка чиј просечен успех е висок;
- Наставник кој поседува комуникациски вештини;
- Наставник кој си ја сака својата професија;
- Наставник кој положил тест на личност;
- Наставник кој има широки општи познавања; познавања од струката;
- Наставник кој следи што се случува, што е ново во едукацијата;

Покрај прашањата за особините, улогите на менторот за практична настава, студентите беа запрашани и за карактеристиките на професорот ментор од високообразовната институција. Беа истакнати:

- Да е еднаков кон сите студенти, рамноправен;
- Соработник;
- Внимателен;
- Студентот да не се плаши да не згреши;
- Насмеан;
- Активен;
- Дружелубив;
- Да критикува;
- Да пофалува;
- Одговорен;
- Советник;
- Присутен на секој час;
- Критички пријател;
- Проценувач;
- Да помага во одржување на дисциплината;
- Набљудувач;
- Да е пример за студентот;
- Контролор на квалитет;

Наместо заклучок

Клучната задача на менторот всушност е да „им помогне на студентите да научат како да поучуваат“ на тој начин што ќе им помогне да учат од сопственото искуство, планирајќи, имплементирајќи, анализирајќи и евалуирајќи ги искуствата“.

(Марентич, Пожарник, 2006)

Литература

Cain, T., (2009): Mentoring trainee teachers: how can mentors use research? Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning, Vol. 17, No. 1, 53–66

Daloz, L.,(1999): Mentor: Guiding the journey of adult learners, San Francisco: Jossey-Bass

Dimitrijević, V. i dr. (2008): Interaktivna obuka, program za trenere, Podgorica: Zavod za školstvo

Gordon, T. (1998): Kako biti uspešan nastavnik, Beograd: Kreativni centar

Grupa autora (2009): Mentor i pripravnik – Vodič za nastavnike, vaspitače i stručne saradnike, Beograd: ZUOV

Grupa autora, (1991): Učitelj u praksi, Zbornik radova za mentore i pripravnike, Beograd: Republički zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja

Hargreaves, D. (1995): School culture, school effectiveness and school improvement, School effectiveness and school improvement, Lisse Netherlands

Havelka, N., (2004): Mentorski rad – o nekim metodičkim i konceptualnim pitanjima, Podgorica, Prosvjetni rad, 1-2,

Klaterbak, D. (2009): Svakome je potreban mentor, Beograd

Stoll, L.; Fink, D. (2000): Mijenjajmo naše škole, Zagreb: Educa